
Museernas lokalkostnader

Under de senaste åren har lokalkostnaderna varit ett centralt tema i debatten om museernas situation. I detta faktablad presenterar Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) och Riksantikvarieämbetet en undersökning av lokalkostnadernas utveckling för de större museerna i det allmänna museiväsendet.

Resultaten visar att lokalkostnaderna ökade i nominella belopp men har stått stilla som andel av museernas totala kostnader under perioden 2011–2023. Det finns museer som har sett en ökad andel, men också något fler museer vars andel har minskat. Det finns inte heller någon generell ökning av lokalkostnadernas andel av de offentliga anslagen till museerna. Däremot har denna andel ökat för de flesta museerna under 2022 och 2023. Det är vanligt att lokalkostnadernas utveckling har ryckig karaktär med stora upp- eller nedgångar enskilda år. Museer som äger sina lokaler har generellt en lägre andel lokalkostnader än museer som hyr, och deras lokalkostnader har ökat mindre.

Analyserna nedan gäller museer i det allmänna museiväsendet (de omfattas av Museilag 2017:563). Figur 1 inkluderar museer med mer än en årsarbetskraft. I övriga analyser ingår uppgifter om totalt ungefär 140 museer som ingår i det allmänna museiväsendet, och anställer mer än tio årsarbetskrafter eller är centrala museer eller ingår i någon regions uppföljning. Mer information om urval, variabler, analysmetoder samt utförligare redogörelser för vissa av resultaten finns i den metodbilaga som publiceras samtidigt med detta faktablad.

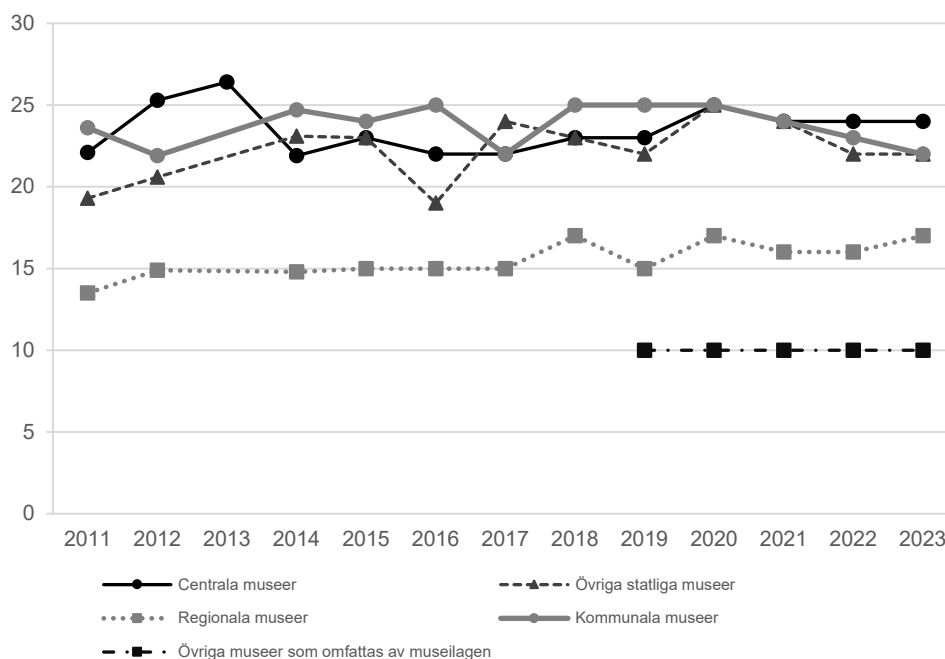
Lokalkostnaderna andel av museernas kostnader är generellt oförändrad

Mellan 2011 och 2023 ökade de samlade nominella lokalkostnaderna för museer i det allmänna museiväsendet med mer än en årsarbetskraft från 0,9 till 1,3 miljarder kronor. Det visar en ungefärlig uppskattning med hjälp av uppgifter från den officiella statistiken.

Frågan är dock om lokalkostnaderna har växt som andel av museernas ekonomi. I den officiella statistiken om museer publicerar Kulturanalys en mätning av lokalkostnadernas andel av museernas totala kostnader för olika museikategorier. Dessa uppgifter redovisas i figur 1. Mellan 2011 och 2023 var andelarna ungefär desamma. Det finns visserligen skillnader mellan museikategorierna – *regionala museer* och *övriga museer som omfattas av museilagen* har en lägre andel än övriga

kategorier. Bland *regionala museer* och *övriga statliga museer* finns vissa upp- och nedgångar, men på det hela taget ligger båda kategorierna på samma nivå i början och slutet av perioden. Kategorin *övriga statliga museer* är för övrigt den med minst antal museer, vilket gör skattningen mer instabil då enskilda museers svar kan påverka mycket.

Figur 1. Lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna för museer i det allmänna museiväsendet med mer än tio årsarbetskrafter 2011–2023, procent.

Denna statistik har dock två nackdelar. För det första har det varierat vilka museer som ingår i beräkningarna från år till år. För det andra gör metoden att summera museernas kostnader att de större museerna får större vikt. Därför kompletterades statistiken med en analys av de enskilda museerna. Den visade att det finns museer där lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna har ökat mycket, men det är inte något generellt mönster. För ungefär hälften av museerna var lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna stabil över tid. Sedan hade något fler museer en minskande andel än en ökande andel.

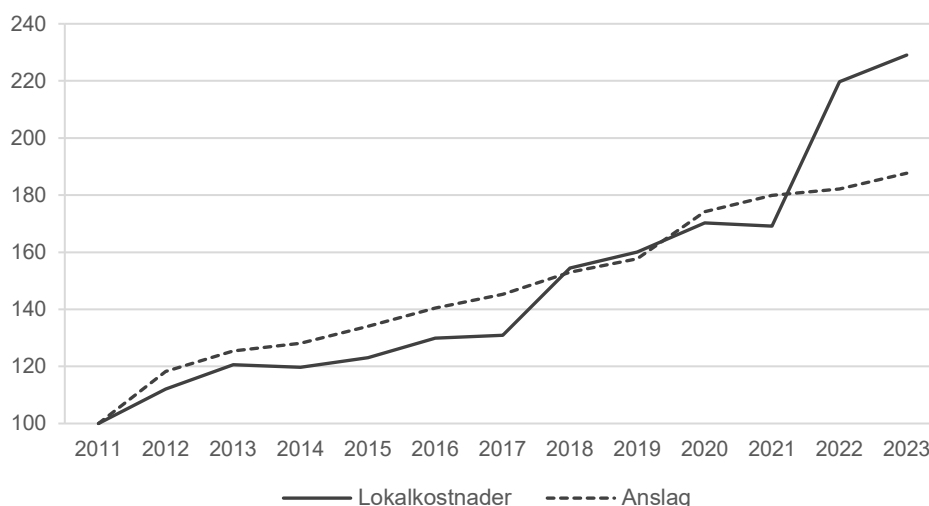
Vår slutsats är att det inte finns någon generell trend mot att lokalkostnaderna utgör en allt större andel av museernas kostnader. Det betyder dock oftast inte att lokalkostnaderna har stått stilla, utan att andra kostnader har ökat i samma grad.

Anslagen har långsiktigt hållit jämna steg med lokalkostnaderna

I figur 2 visas ett index för utvecklingen i museernas lokalkostnader, jämte ett index för utvecklingen i de offentliga anslagen till museerna. Utvecklingen gäller nominella kostnader.

Under större delen av perioden har lokalkostnaderna och anslagen utvecklats i någorlunda samma takt. Under de sista två åren skedde dock ökning i lokalkostnaderna, som inte hade motsvarigheter för anslagen. Det bör noteras att uppgången 2022 till stor del handlar om ett museums extrema ökning (vars korrekthet är kontrollerad). Utan detta museum är uppgången 2022 bara ungefär hälften så stor.

Figur 2. Index över lokalkostnader och anslag, medelvärdesmetoden (basår: 2011), nominella belopp.

Som ett komplement till indexanalysen gjordes även en analys av de enskilda museernas trender, liknande den analys om andelen av totala kostnader som nämndes ovan. Resultaten visar att de flesta museerna inte har sett någon trendmässig förändring i lokalkostnadernas andel av de offentliga anslagen. Det finns rentav tydligt fler museer som har en trend mot att andelen blir mindre. Om man däremot bara tittar på åren 2021–2023 ökade lokalkostnadernas andel av anslagen bland en majoritet av museerna.

Vår slutsats är att det inte har förekommit någon generell långsiktig ökning av lokalkostnadernas andel av anslagen, men att en sådan ökning skett under de senaste åren. Slutsatsen att lokalkostnaderna har ökat mer än anslagen över hela tidsperioden, som impliceras av figur 2, bör man dock vara försiktig med. Se diskussion om detta i metodbilagan.

I sammanhanget bör påpekas att en möjlighet som inte har undersökts här är om lokalkostnaderna har hållits nere genom mindre ytor och lägre standard på museernas lokaler, eller genom eftersatt underhåll, eller omvänt i vilken mån kostnadsökningar beror på standardförbättringar.

Många museer har haft en stor ökning något år

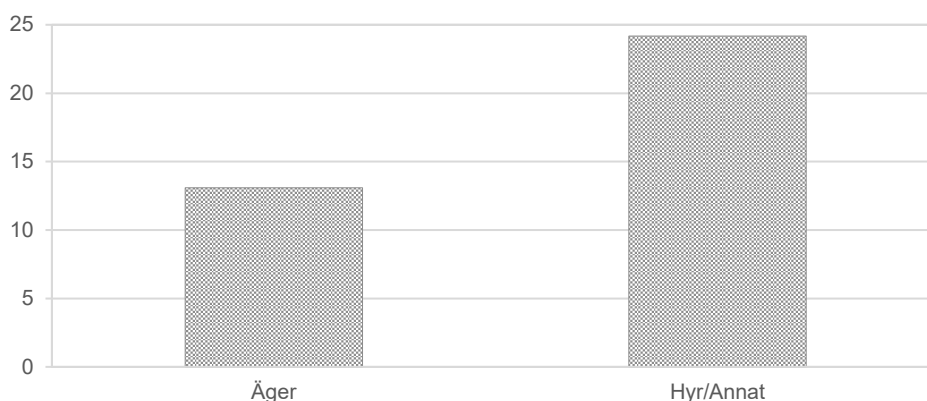
Även om det inte finns någon generell trend mot att lokalkostnaderna utgör en allt större del av museernas ekonomi, kan det sägas att museers lokalkostnader ofta har ryckig karaktär. Detta kan bero på hyresökningar, men också till exempel på tillfälliga renoveringskostnader, eller på att museet får ansvar för fler lokaler. Av de 40 museer eller museiorganisationer vars uppgifter bekräftades under arbetet med detta faktablad var det 24 (60 procent) som något år såg en ökning av lokalkostnaderna med mer än 30 procent. Dessa uppgångar åtföljdes dock ofta av anslagsökningar, eller av att lokalkostnaderna gick tillbaka efter ett år eller två.

Museer som äger sina lokaler har en lägre andel lokalkostnader

I analyserna nedan delar vi upp museerna i kategorierna Äger och Hyr/Annat. Till kategorin Äger räknas alla museer som äger sina museilokaler eller sina magasin, eller båda. Till Hyr/Annat räknas alla andra museer. Där ingår både de som hyr av offentliga och privata aktörer, och de som lånar lokaler eller har andra arrangemang. Det bör noteras att figur 3 och 4 bygger på uppgifter från ungefär 50 museer per år, varav cirka 15 äger sina lokaler.

I figur 3 visas medelvärdet av lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna för museer som äger respektive hyr sina lokaler. Andelen för de som äger är ungefär 9 procentenheten lägre än för de som hyr. Uppgifterna i figur 3 gäller år 2023, men denna skillnad finns även om man jämför samma museer längre tillbaka i tiden. Det finns även ofta en skillnad mellan de som äger och de som hyr vad gäller lokalkostnadernas andel av de offentliga anslagen, men den skillnaden är mindre stabil över åren.

Figur 3. Lokalkostnadernas andel av de totala kostnaderna för museer som äger respektive hyr/lånar sina lokaler 2023, medelvärde i procent.

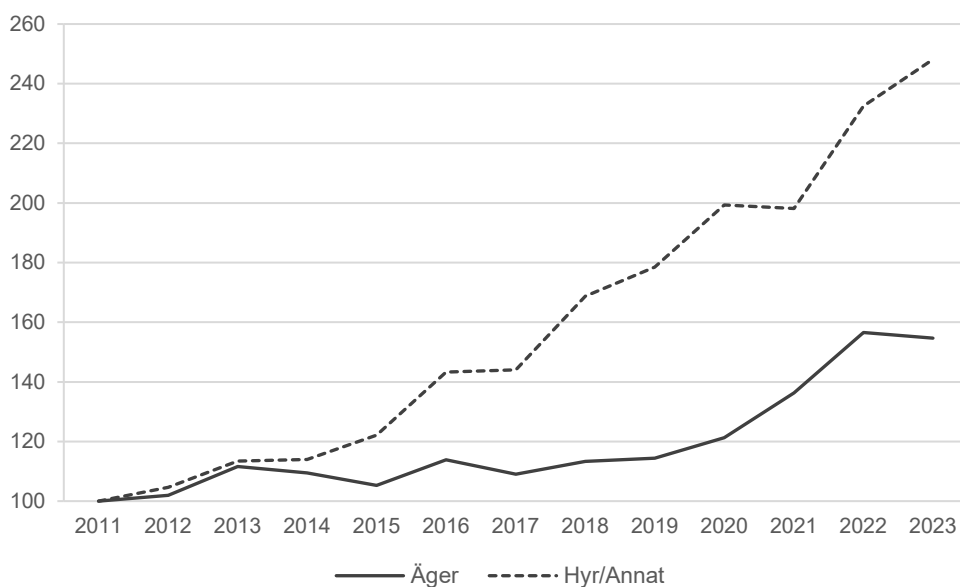

Museer som äger sina lokaler har haft mindre ökning av lokalkostnaderna

I figur 4 visas hur index över lokalkostnader har utvecklats för museer som äger respektive hyr sina lokaler. Här syns att de museer som äger sina lokaler har haft en mindre ökning av sina lokalkostnader (i nominella belopp) under perioden 2011–2023, jämfört med de som hyr eller får tillgång till sina lokaler på annat sätt.

Utvecklingen för lokalkostnaderna var relativt stillastående för de som äger under större delen av perioden, medan de ökade tydligt för de som hyr. Sedan har kostnaderna ökat för båda grupperna under de senaste åren. De som äger sina lokaler såg dock ingen uppgång under 2023, utan rentav en liten nedgång.

Figur 4. Index över lokalkostnaderna hos museer som äger respektive hyr (basår: 2011).

Referenser

SFS 2017:563. Museilag

Metodbilaga

Mer information om urval, mått, analysmetoder samt utförligare redogörelser för vissa resultat finns i den metodbilaga som publiceras samtidigt med detta faktablad.